

Skapelse og inkarnasjon II: Kritikken av den nominalistiske revolusjon

MF Aarhus 2024

Knut Alfsvåg, VID, Stavanger

Repetisjon

- Den nominalistiske revolusjon
 - Kravet om entydighet
 - Bare det som kan forstås, er virkelig
 - Mennesket som virkelighetens sentrum
 - Skapelse og inkarnasjon ikke lenger forutsetninger for virkelighetsforståelsen, men mulige konklusjoner

Luthers protest

- Kritikk av samvirkelæren
 - Gud og menneske som forhandlingspartnere
- Kombineres med filosofisk kritikk av senmiddelalderens bruk av Aristoteles
 - Begrenset forståelse av uendelighet
 - Fornekter sjelens udødelighet
- Og tilslutning til nyplatonismens uerkjennbarhetslære
 - Luther og Dionysios Areopagitos
- Den reformatoriske oppdagelse
 - Delaktighet i guddommelighet
- Skriftet om den trellbundne vilje
 - Samarbeidsproblemet

Luthers forståelse av fornuften

- Fornuften er både politisk og teologisk relevant
- Men den kan ikke begrunne seg selv
 - Rettferdiggjørelseslæren som menneskets definisjon
 - Ligger nær kirkefedrenes bruk av Platon

Gudsnærværets reelle manifestering

- Kristologisk
 - Communicatio idiomatum som nøkkel til Luthers tenkning
- Soteriologisk («det salige bytte»)
- Sakramentalt

Modernitetens gnostisisme og Luthers kritikk

- Realpresenslæren
 - Zwingli som modernitetens forløper
- Gleden over det materielle
 - Forklaringen til det første trosartikkel
 - Avvisningen av det monastiske
- Luther som avvisning av nominalismen

Johann Georg Hamann

- Det 18. århundres Luther-elev
- Hamanns omvendelseserfaring
- Det sokratiske idealet: Jeg vet at jeg ikke vet
 - Hume som alliert
 - Erfaring kan aldri begrunne tankemessig nødvendighet

Hamanns virkelighetsforståelse

- Det guddommelige lys som erkjennelsens mulighetsbetingelse
- Verden som gudskommunikasjon
- Bibelfortellingen som presisert gudskommunikasjon
- Å redusere virkeligheten til årsaksrelasjoner mellom fakta uten form er like problematisk for naturforståelsen som for bibellesningen

Den kristologiske nøkkel

- Communicatio idiomatum
- Språkets tilblivelse
 - Avviser ren naturalisme
 - og separat guddommelig skaperhandling
 - Språket speiler virkeligheten som gudskommunikasjon
 - Et relevant perspektiv på evolusjonsdebatten
- Seksualitet som gudskommunikasjon

Religionen og det politiske

- Kritikken av Moses Mendelssohn
 - Som privatiserer det som går utover den rasjonelle forståelse av urtilstanden
 - En felles, forpliktende sekularitet
 - Det som går ut over dette, er fritt, men privat
 - Den sekulære liberalisme

Hamanns politiske teologi

- Skapertroen er rasjonalitetens forutsetning
 - Partisipasjon i uendelighet som politisk program
- Den tro som forholder seg mottagende til Guds nåde er forutsetningen for samfunnets rettferdighet
- Foregriper teologisk kritikk av den liberale statsforståelse
- Liberalisme trenger teologisk forankring

Kritikken av Kant

- Den første leser av *Kritik der reinen Vernunft*
- Hamanns metakritikk
 - Fornuften er kontekstbetinget, og derfor aldri ren
 - Ønsket om frigjøring fra historisk og språklig kontekst er en form for gnostisisme
 - Sansning og forståelse er uten sammenblanding og uten adskillelse